

GLEDALIŠKI LIST
DRAME
SLOVENSKEGA
NARODNEGA GLEDALIŠČA
LJUBLJANA
SEZONA 1960/61 — ŠTEV. 3A
ŠTIRIDESETI LETNIK

DOMINIK SMOLE
»ANTIGONA«

GOSTOVANJE V ZAGREBU
OB STOLETNICI
HRVATSKEGA NARODNEGA
KAZALIŠTA — 29. XII. 1960

DOMINIK SMOLE

ANTIGONA

Drama

Režiser: SLAVKO JAN

Scenograf: akad. kipar DRAGO TRSAR

Kostumograf: MIJA JARČEVA

Asistent režije: DIMITAR HRISTOV

Scenska glasba: UROŠ KREK

Lektor: prof. dr. ANTON BAJEC

Osebe:

Kreon	JURIJ SOUČEK
Ismena	ŠTEFKA DROLČEVA
Teiresias	STANE SEVER
Haimon	BORIS KRALJ
Paž	ALI RANER
Zbor	ANDREJ KURENT
Stražnik	LOJZE ROZMAN
Glasnik	DUŠAN ŠKEDL

Sepetalka: **Hilda Benedičičeva**

Inspicent: **Branko Starič**

Razsvetljava: **Lojze Vene, Vili Lavrenčič**

DOMINIK SMOLE:

ANTIGONA

(ANALITIČKI SADRŽAJ)

Iako je zasnovana na starom mitološkom gradivu, naša »Antigona« se razlikuje od Sofoklove i Anouilhove. Glavno pitanje koje ova drama postavlja jest vječan ljudski problem: kako treba živjeti da bi čovjek živio istinitim i čovjeka dostojnim životom.

U okviru stare priče o tome kako je tebanski kralj Kreont naredio da se sa svima počastima sahrani Edipov sin Eteoklo, a njegov brat Polinik ostavi neukopan, i o tome kako se njihova sestra Antigona ne osvrće na kraljevu naredbu već traži Polinika da ga ukopa, autor je nanizao neke elementarne ljudske tipove u vrlo bitnom ljudskom položaju.

Tu je prije svega Kreont koji, umoran i sit krvi, dolazi iz rata kao pobjednik, ali s donekle gorkim okusom u ustima, jer je taj rat bio bratoubilački rat: poginula su oba Edipova sina, a Kreont je zauzeo njihovo prijestolje oko kojega su se oni gložili. U skladu s ovom svojom grižnjom savjesti Kreont svoj ljudski put traži u raspetosti između privatne osobe koja je postala kralj (a kao takav se najradije brine za zdravlje svojih ptica, nadzire gredice svojih tulipana i najzadovoljniji je uz toplo ognjište) — i vladara koji mora svaki dan iznova sasvim hladno proračunato, lukavstvima, pa i bezobzirnošću uređivati donekle pokvaren svijet oko sebe. Na ovom putu susreće uspravan i nepokolebljiv ljudski put Antigone, i Kreontova dilema privatnik-vladar se ruši. Stvarni tok svijeta primora ga da postane ubojica i nasilnički vladodržac.

Uz Kreonta stoje dva predstavnika onih ljudi kojima život služi samo za lično afirmiranje i uživanje. Prvi je dvorski filozof (zapravo dvorski štakor) Tiresija, sublimirani predstavnik vlasti kao takve, koji se brine da nijedan čovjek ne preraste uobičajeno dozvoljenu granicu i ne uzdigne se iznad toga što mora biti — ništa. Drugi je Tiresijin mladi dvojnik, Kreontov sin Hemon, koga uznemiruje jedino vještina oblačenja, priproste, zdrave sobarice, boje i uživanja. On se zauzima za neodgovoran, ali veseo i prijatan život. Zato ne može, a i ne će da shvati Antigonino držanje, zato je u početku slabiji, a pri kraju sve oštrije i opasniji protivnik Antigone.

Formalna novost drame je to što Antigona, kao glavni uzročnik konflikta, fizički uopće ne nastupa, već se njene riječi i stav reflektiraju kroz druge. Antigona se ne žrtvuje niti se odupire, u njoj nema ni kršćanskog mučeništva ni revolucionarnosti. Dok traži smisao vlastitog života i stvara svoj pravi lik, približava se svojem cilju, bez obzira na opasnosti koje joj prijete i sramnu smrt koja je čeka. Radi što mora uraditi da bi postala čovjek: traži i napokon i nađe mrtvog brata Polinika, ukopa ga — bez obzira na prividne državne koristi i Kreontov prestiž — ali za ovo mora i sama umrijeti. Ali svoju vjeru i moć prelježe u Paža koji je sve do ovog doživljaja, usljed svoje naivne poslušnosti, bio slijepo i nerazborito orudje u Kreontovim rukama. On će nastaviti Antigonin put.

Antigonina sestra Ismena je u početku njena saveznica, štaviše, ona je prva došla na ideju da bi Polinika trebalo ukopati uprkos

zabrani, ali ne ustraje u svojoj odluci. Manjka joj unutrašnja uspravnost, ne vidi put i nema snage da u sebi stvori čovjeka. Zadubljenost u svijet, želja da uvijek bude prva i prijetnje koje je svuda susreću, konačno je ipak privuku u Kreontov tabor.

U drami je, konačno, zacrtan i nepokolebljivi, ukočeni i dosadno ravan put Stražara, predstavnika svih onih koji su se unaprijed odrekli svoje čovječnosti i samo bi još željeli da služe vlasti. Toliko je postao samo oruđe da, kao oruđe, može kvariti vladareve planove i zato ga vladar mora odstraniti — naime, ovog konkretnog Stražara, jer su stražari općenito neuništivi i slični.

Smoleova »Antigona«, pisana slobodnim stihom, podijeljena je na tri dijela, iako ih autor nije razdvojio na činove. Prvi čin obrađuje (uzeto u grubim potezima) Kreontov povratak iz rata, vijest o smrti oba brata, Tiresijin uspjeh kad nagovori Kreonta da zabrani ukop Polinika, Ismeninu neorgansku, šepirljivu pobunu, Stražarevu pretjeranu, politički neugodnu vjernost Kreontu, što ga košta života, Pažev zločin kad na Kreontovu zapovijest ubije Stražara, i, napokon, Antigoninu odluku koja raste i slijeva se u istinu, zbog koje Kreont, osjećajući njenu moć, dozvoljava traženje i sahranjivanje Polinika, ali naravno, uz ograničenje da sestre to naprave krišom.

U drugom dijelu se otkriva da sestre nisu ispunile kraljevu zapovijest. Polinika ne traže krišom, već sva Teba zna za njihov rad, jer se Antigona čitava nalazi u svojoj odluci i neće da je skriva. Hemon se, a još više Tiresija, plaši teškoća koje bi u Tebi mogle nastati zbog ovog buntovništva, a naročito kad se sestriškom traženju pridružio i moralno slomljeni, a još uvijek u dobro uvjereni Paž. U najopsežnijem dijelu ovog čina, Ismena doživi svoj slom. Prijetnje Hemona i Tiresije je i mogla odbijati, ali ne podnosi hladni, bezobzirni Kreontov napad. Napušta dalje traženje, izdaje Antigonu i pristaje na to da je Kreont proglasi poludjelom. Antigoni je vjeran ostao samo Paž a za Tebu i čitav svijet je Ismenina sestra otada luda.

U trećem dijelu se pokazuje da proglašavanjem Antigone ludom na tebanskom dvoru stvari još uvijek nisu nimalo uređene: ona još uvijek traži Polinika. Polinik postaje simbol Antigonine odlučnosti, sve silniji je i sve prisutniji. Više ga Ismena, Tiresija i Hemon ne mogu istjerati s tebanskog dvora, više nemaju mira od njega i Antigone, i to ih vodi u bjesnilo. Panika na dvoru dostiže vrhunac, dvorski protagonisti, doduše, nazvan negiraju Antigonu, proglašavaju je ludom, poriču čak i fizički opstanak Polinika, ali se u njihovoj svijesti Antigonina istina sve jasnije utiskuje. Traže pomoć od Kreonta, a u nevolji i vlastitoj nemoći skoro predlažu Kreontu da usmrti Antigonu. Kreont još jedanput spasava Antigonu, to znači, svoje čiste ruke. Na pozornicu izvodi lažnog glasnika koji je tobože u delfijskom proročištu dobio objavu bogova: Polinika nema, nije ga bilo i neće ga biti nikada. Ali su trijumf, spas, olakšanje na tebanskom dvoru veoma kratka vijeka. Nasred scene nahrupi Paž s novom, ovog puta istinitom i velikom viješću: Antigona je našla Polinika i sahranila ga. Pognutih glava tebanski dvor sluša smrtnu presudu. Ali stvari ni sada još nisu uređene. Paž slijedi primjer Antigone i odnosi u svijet vijest o Antigoni i njenoj istini. Neskopčanom lancu zla suprostavlja se neskopčani lanac pobune protiv zla.

Preveo prof. dr. Milan Rakočević